Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXV

Нови Сад, јун 2013

Књига 73

Број 6

Ч Л А Н Ц И

UDC 656.1.08:340.6

Dr Zoran Ilkić,
pravni zastupnik u štetama,
zaposlen u „DDOR Novi Sad” a. d. o., Novi Sad

RENTA KAO NAKNADA ŠTETE PROUZROKOVANE U SAOBRAĆAJNIM NESREĆAMA*

SAŽETAK: Renta je posledica protivpravnog ponašanja štetnika, koje je sprečilo ostvarenje očekivanog prihoda u korist oštećenog. Njen izvor je građansko-pravni delikt kojim je pričinjena šteta. Odštetnog je karaktera, jer joj je osnovni cilj socijalni, postizanje materijalnog obezbeđenja oštećenog koji, zbog prouzrokovanja štete, nije više u mogućnosti da se izdržava prema ranijim materijalnim uslovima. U saobraćaju, javlja se, po pravilu, kao oblik naknade štete kod težih saobraćajnih nesreća, kada zbog pogibije učesnika njemu bliska lica, između ostalog, ostaju bez dotadašnje materijalne pomoći ili oštećeni zbog telesnog povređivanja dugotrajno trpi materijalnu štetu u vidu izgubljene zarade ili povećanih materijalnih troškova. Stoga autor u ovom radu analizira neophodne pretpostavke koje determinišu ovaj vid kompenzacije prouzrokovane štete.

Ključne reči: renta, naknada štete, saobraćajna nesreća

UVOD

U principu, renta se isplaćuje samo za materijalnu štetu. I u uporednom pravu za materijalnu štetu prouzrokovanu telesnom povredom ili smrću davaoca izdržavanja uobičajeno je da se naknada isplaćuje u obliku rente. Izuzetno, u

* Rad primljen: 11. 3. 2013. godine.

pojedinin pravnim sistemima, ukoliko se satisfakcija može postići u vidu sukcesivnih davanja, renta se može dosuditi kao naknada i za nematerijalnu štetu,¹ mada samo ako se radi o trajnim telesnim bolovima.² Naknada nematerijalne štete može se odrediti u obliku rente ukoliko su kumulativno ispunjeni sledeći uslovi:

1. da se radi o trajnom obliku nematerijalne štete;
2. da to zahteva oštećeni (ali ne i ako to predlaže odgovorno lice); i
3. da ta renta predstavlja određeno zadovoljenje.³

Za rentu kod materijalnih šteta,⁴ prema slovu zakona,⁵ važe sledeći principi:

1. pravo na rentu postoji u slučaju smrti, telesne povrede ili oštećenja zdravlja, u kojim slučajevima je renta pravilo;

2. renta se plaća mesečno unapred,⁶ doživotno ili za određeno vreme (uobičajena je sukcesivna, periodična renta, dok je izuzetak kapitalizirana, jednokratna, ukupna renta);

3. oštećeni ima pravo da traži obezbeđenje za isplatu rente u vidu bilo kog finansijskog kolaterala, osim ako to prema okolnostima slučaja ne bi bilo opravdano (npr. kada je dužnik renomirano i likvidno društvo za osiguranje, s dugogodišnjom tradicijom); i

4. ako dužnik ne pruži odgovarajuće obezbeđenje, oštećeni odmah, ali u opravdanim slučajevima i kasnije, može da traži isplatu celokupnog, kapitali-

¹ Vrhovni sud Austrije zauzeo je stav da se naknada za bol i patnju dosuđuje u jednokratnom iznosu. U slučaju izrazito teških telesnih povreda, koje uzrokuju teške i trajne posledice, izuzetno se može dosuditi renta i umesto ili uz jednokratnu isplatu naknade, s tim, da iznos dosuđen na ime zbira rente i jednokratnog iznosa ne može biti veći nego da je dosuđen samo jednokratni iznos, prema: Bukovac Puvača, M., *Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljavanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1/2007, 516.

² Nemački Zakon o deliktima izričito navodi i da se mora uzeti u obzir umanjena životna aktivnost i pokretljivost oštećenog (Građanski zakonik u daljem tekstu: GZ, § 843); Salma, J., *Obligaciono pravo*, „Pravo” DOO, Novi Sad, 2001, 561.

³ Durutović, E., *Naknada nematerijalne štete u obliku rente*, „Naknada štete u obliku rente” (ur. Petrović, Z.), „Euromedia” DOO, Budva, 2002, 58.

⁴ Odredbe o naknadi materijalne štete u obliku rente predviđaju npr.: nemački Građanski zakonik, § 843. st. 1; austrijski Građanski zakonik, § 1325; švajcarski Zakonik o obligacijama, čl. 42. st. 1, čl. 45. st. 3. i čl. 46; italijanski Građanski zakonik, § 2057; poljski Građanski zakonik, § 444. st. 2.

⁵ Zakon o obligacionim odnosima (u daljem tekstu: ZOO) reguliše naknadu štete u obliku rente u odredbama čl. 188–197. U čl. 185–197. normirana su opšta pravila o naknadi svake štete, dok su čl. 193–197. regulisani posebni slučajevi naknade materijalne štete, koji se dosuđuju u obliku rente.

⁶ Za razliku od našeg prava, gde se iznos rente utvrđuje na mesečnom nivou, prema § 843. i 760. nemačkog GZ iznos rente se utvrđuje tromesečno unapred, osima ako sud ne utvrdi nešto drugo.

ziranog iznosa rente⁷ (obračunatog aktuarskim metodama prema visini mesečne rente i verovatnom trajanju poveriočevog života, uz odbitak odgovarajućih kamata).⁸ Zahtev za isplatom mesečne rente i zahtev za isplatom kapitaliziranog iznosa nisu različiti zahtevi, već se radi o različitim načinima ispunjenja jednog zahteva, usmerenog na naknadu izgubljenih sredstava.⁹

Naknade imovinskih šteta, pored izgubljene zarade usled potpune ili delimične nesposobnosti za rad,¹⁰ koje se popravljaju plaćanjem novčane rente, su:

a) naknada štete u obliku rente zbog izgubljenog izdržavanja ili redovnog pomaganja usled smrti davaoca;¹¹ i

b) naknada štete u obliku rente 1) zbog trajnog povećanja potreba¹² i 2) zbog uništenja ili smanjenja mogućnosti daljeg razvijanja i napredovanja, uzrokovanog nastalom telesnom povredom, tj. oštećenjem zdravlja.¹³ Ukoliko se radi o izgubljenom izdržavanju ili redovnom pomaganju usled smrti davaoca, korisnici rente su posredno oštećena lica (npr. bračni drug, deca, roditelji). I suprotno, kada se radi o ostalim vidovima naknada putem rente, korisnici su neposredno oštećeni, lica koja su povređena u saobraćajnoj nesreći.¹⁴

1. RENTA UZROKOVANA MATERIJALNIM GUBITKOM ZBOG SMRTI BLISKOG LICA

Pogibijom lica koje je po zakonu bilo dužno da izdržava svoje srodnike, ovi gube izdržavanje koje su do tog momenta koristili ili su imali zakonsko pravo da ga koriste. Time gube deo prihoda koje je poginuli za njih izdvajao iz ličnog primanja po osnovu radnog odnosa, penzije, dohotka ostvarenog po osnovu zanatske, umetničke, poljoprivredne ili neke druge profesionalne de-

⁷ Matijević, B., *Naknada štete u obliku rente i osigurana svota kod osiguranja od automobilske odgovornosti*, „Izmene Zakona o parničnom postupku, naknada štete i osiguranje” (ur. Petrović, Z.), Udruženje za odštetno pravo, Intermeks, Zlatibor, 2008, 211–212.

⁸ Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. br. II 1017/2002 od 9. 10. 2002. godine, *Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije*, br. 2/2003, str. 60; rešenje Vrhovnog suda Srbije, Rev. br. 350/2006 od 22. 2. 2006. godine.

⁹ Medić, D., *Osnovni teorijski i praktični problemi naknade štete u obliku rente*, Pravo – teorija i praksa, br. 1–2/2003, 35.

¹⁰ ZOO, čl. 195. st. 2.

¹¹ *Isto*, čl. 194. st. 1.

¹² *Isto*, čl. 195. st. 2.

¹³ *Isto*; Komisija za izradu Građanskog zakonika Vlade Republike Srbije, Građanski zakonik Republike Srbije – Prednacrt, Druga knjiga – obligacioni odnosi, Beograd, 2009, 80, čl. 220.

¹⁴ Presuda Okružnog suda Beograd, GŽ. br. 6436/2000 od 26. 10. 2000. godine, *Izbor sudske prakse*, br. 2/2001, 45–46.

latnosti. Zakonom je propisano da osoba koju je poginuli izdržavao ili redovno pomagao, kao i ona koja je po zakonu imala mogućnost da od poginulog zahteva izdržavanje, ima pravo na naknadu štete koju trpi gubitkom izdržavanja, odnosno pomaganja.¹⁵ Ova šteta naknađuje se plaćanjem novčane rente, jer se radi o budućoj šteti (*pro futuro*), tj. šteti koja će po redovnom toku stvari trajati i u budućnosti.¹⁶

Najčešće, zakonska obaveza izdržavanja postoji između bračnih drugova, roditelja i dece, srodnika u pravoj i pobočnoj (horizontalnoj) liniji, očuha odnosno maćehe i pastorčadi, braće odnosno sestara u pogledu izdržavanja maloletne braće i sestara.¹⁷ Kako naš Zakon ne precizira pravni osnov po kome je poginuli izdržavao blisko lice, a izdržavanje može biti zasnovano zakonom, ali i pravnim poslom (ugovorom ili testamentom),¹⁸ zadatak je suda da u svakom konkretnom slučaju utvrdi da li podnosilac zahteva potpada pod navedeni krug korisnika rente.

Lice koje je imalo pravo na izdržavanje je lice koje je u času smrti potencijalnog davaoca izdržavanja ispunjavalo potrebne zakonske uslove da zahteva i da mu se prizna pravo na izdržavanje, ali to svoje pravo nije realizovalo. Da bi u postupku priznavanja i utvrđivanja prava na rentu ovo lice ostvarilo svoje pravo, neophodno je da ispunjava potrebne uslove za ostvarivanje prava na izdržavanje i u momentu donošenja sudske odluke. Prema sudskoj praksi, pravo na naknadu štete zbog izgubljenog izdržavanja ne stiče osoba koja u vreme štetnog događaja nije ispunjavala pretpostavke za priznavanje tog prava.¹⁹ Stanovište prema kome se pravo za naknadu štete može ostvariti iako nisu bili ispunjeni uslovi za zasnivanje prava na izdržavanje u vreme pogibije davaoca izdržavanja, ali se ostvare kasnije, unosilo bi neizvesnost u pravne odnose, mada bi svakako bilo pravično.²⁰ Ispunjenost za ostvarivanje prava

¹⁵ ZOO, čl. 194. st. 1.

¹⁶ Presuda Okružnog suda Pančevo, Gž. br. 245/2008 od 10. 7. 2009. godine.

¹⁷ Nemački GZ polazi od principa da obligacioni odnos može postojati samo između štetnika i oštećenog, ali u § 844. predviđa izuzetak od opšteg pravila, odobravajući onome ko je imao pravo na potraživanje izdržavanja od poginulog, da potražuje naknadu štete u visini tog prava od odgovornog lica. Nosioci prava izdržavanja su: 1) bračni drug (§ 1360), uključujući i onog bračnog druga koji je živio odvojeno od poginulog (prema uslovima iz § 1361); 2) razvedeni bračni drug (ako ima pravo na izdržavanje prema § 1570); 3) srodnici poginulog u pravoj liniji krvnog srodstva, ukoliko nisu u mogućnosti da se sami izdržavaju (§ 1601); 4) usvojeno dete poginulog (§ 1754). Pravo na naknadu štete im se priznaje samo ako je ono zaista pogibijom bliskog lica uskraćeno. Ako je poginuli bio siromašan, pa nije ni mogao da plaća izdržavanje, neće imati pravo na naknadu štete, jer izdržavanje nije ni moglo biti realizovano.

¹⁸ Nemačko pravo ne predviđa mogućnost da oštećeni od odgovornog lica potražuje rentu, ako je usmrćeni dobrovoljno plaćao izdržavanje.

¹⁹ Presuda VSRH, Rev-1585/1988 od 1. 2. 1989. godine.

²⁰ Stanković, O., *Naknada štete*, „Nomos” DOO, Beograd, 1998, 417.

na izdržavanje ne ceni se samo prema postojanju potrebnih uslova na strani oštećenog, već i na strani davaoca izdržavanja. Potrebno je i da je poginuli bio u materijalnim mogućnostima da u momentu štetnog događaja daje korisniku izdržavanje.²¹

Lice koje je poginuli redovno pomagao podrazumeva osobu prema kojoj poginuli nije imao zakonsku ili kakvu drugu pravnu obavezu izdržavanja, ali ju je redovno izdržavao ili joj je materijalno pomagao. Pretpostavka je da bi on to činio i u budućnosti, da nije bilo fatalnog ishoda nesreće. Redovno pomaganje ima značenje stalnog i vremenski dužeg sukcesivnog materijalnog doprinošenja u korist posredno oštećenog, radi potpunog ili delimičnog omogućavanja njegovog izdržavanja. Odštetni zahtev za isplatom rente ovde se ne zasniva na povredi subjektivnog prava na izdržavanje, jer poginuli nije bio davalac zakonskog izdržavanja, već faktički dobrovoljni pomagač. Zahtev je ovde zasnovan na pravom zaštićenom interesu, na gubitku kontinuirane pomoći.²²

Kako je u vreme presuđenja neizvesno koliki će tokom vremena biti opseg štete, novčana renta se ne može dosuđivati u međusobno različitim periodičnim iznosima, već u stalnim, jednakim, najčešće mesečnim iznosima. Visina obroka određivaće se prema iznosima izdržavanja na koje je poginuli davalac izdržavanja bio obavezan ili prema iznosima pomoći koje je davao u momentu smrti, kao i uz uzimanje u obzir i visine izgubljene zarade koja postoji u vreme donošenja sudske odluke. Ukoliko se tokom vremena okolnosti promene, budući da se dosuđuje pod klauzulom *rebus sic stantibus*, na zahtev zainteresovane strane, renta se može ukinuti ili se njena visina može modifikovati.²³ U svakom slučaju, novčana renta se odmerava uz uzimanje u obzir svih konkretnih okolnosti, a ne može biti veća od onog što bi oštećeni dobili od poginulog, da je ostao u životu.²⁴

Sud mora uzeti u obzir ukupne trenutne imovinske prilike i mogućnosti poginulog, kao i, u meri u kojoj je to moguće, sva povećanja zarade do kojih bi u budućnosti došlo zbog opšteg porasta zarada, produktivnosti rada ili napredovanja u službi. Od značaja su samo one zarade i davanja koja su imala trajan karakter, dok se ne uračunavaju ona koja su bila privremena i povremena. Ako je poginuli privremeno bio bez zarade, trebalo bi uzeti u obzir one

²¹ Mrvić-Petrović, N., Petrović, Z., Filipović, A., *Obavezno osiguranje od autoodgovornosti i naknada štete*, Glosarijum, Beograd, 2002, 208–209.

²² Vizner, B., *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima I*, knjiga 2, izdanje pisca, „Riječka tiskara”, Zagreb, 1978/1979, 889.

²³ Babić, I., *Leksikon obligacionog prava*, JP „Službeni list SRJ”, Beograd, 2001, 189; Komisija za izradu Građanskog zakonika, *isto*, čl. 221.

²⁴ Knežević, M., *Naknada štete u saobraćajnom pravu*, Evropsko zakonodavstvo, br. 27–28/2009, 33.

prihode koji bi se, prema redovnom toku stvari, mogli osnovano očekivati. Od iznosa zarade mora se odbiti primereni iznos koji davalac ne bi mogao da izdvaja za izdržavanje, budući da je deo prihoda neophodan i njemu za svakodnevni život. U praksi se obično smatra da bi 50 % prihoda poginuli mogao da izdvaja za izdržavanje, dok bi preostalih 50 % morao da zadrži za sebe. S druge strane, vodi se računa i o potrebama i imovinskim prilikama primaoca izdržavanja. Primanja oštećenog lica (npr. porodična penzija, dečiji dodatak), do kojih je došlo smrću davaoca izdržavanja, uračunavaju se u iznos izdržavanja i za ostvareni iznos umanjuje se mesečna renta. Ako se, nakon utvrđivanja visine ukupne zarade poginulog i umanjenja toga iznosa za ostvareni prihod i sredstva koja bi morao da zadrži za sebe, pojavi negativna razlika, utvrđeni iznos predstavlja visinu štete koju bi trebalo rentom nadoknaditi.²⁵

Renta traje onoliko koliko bi trebalo da traje i izgubljeno izdržavanje. Sa aspekta davaoca izdržavanja, ona bi trebala da traje najkasnije do njegove prirodne smrti, mada je dozvoljeno dokazivati da bi davalac umro i ranije. U sudskoj praksi se uvek navodi pravilo da renta traje „dok za to budu postojali zakonski uslovi”²⁶. Prestankom zakonskih razloga na strani korisnika rente, odgovorno lice može prestati s njenom isplatom. U pogledu privremene (temporalne) rente, koja je vremenski ograničena i koja se dosuđuje kod dece, pravilo je da se renta priznaje analogno uslovima za ostvarivanje porodične penzije (potrebno je da je dete nezaposleno i da je na redovnom školovanju), pa prestaje kada prestane i pravo na porodičnu penziju, a najkasnije do 26. godine života. Renta utvrđena bračnom drugu ima karakter doživotnog primanja, ali može prestati usled zaposlenja ili stupanja u novi brak.

2. RENTA UZROKOVANA MATERIJALNIM GUBITKOM ZBOG TELESNE POVREDE ILI OŠTEĆENJA ZDRAVLJA POVREĐENOG

Trajno povećane potrebe oštećenog lica mogu se sastojati u troškovima za pojačanu ishranu, troškovima lečenja ili rehabilitacije ili troškovima za tuđu negu i pomoć.

Kao dugotrajna posledica saobraćajne nesreće može nastati potreba povređenog koja se sastoji u korišćenju pojačane ishrane, tj. hrane u većim količinama, što dovodi do povećanih konstantnih materijalnih izdataka. Priroda povrede može iziskivati i trajnu upotrebu određenih lekova, koji će omogućavati

²⁵ Mrvić-Petrović, N., Petrović, Z., Filipović, A., *Isto*, 216.

²⁶ Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. br. 929/2008 od 19. 6. 2008. god. „Paragraf Leks”.

postepeni oporavak organizma ili, barem, održavanje njegovog funkcionisanja na najvećem mogućem nivou ili neophodnost periodičnog sprovođenja rehabilitacionog tretmana, uz troškove odlaska, povratka i boravka na rehabilitaciji. Lica koja su pretrpela veoma teške povrede mogu privremeno ili trajno ostati nepokretna i time onesposobljena da se samostalno kreću i obavljaju dnevne poslove. Time su oni neminovno upućeni na pomoć drugih. Povređeni može imati konstantnu potrebu da mu neko drugo lice svakodnevno pomaže prilikom kretanja, oblačenja, uzimanja hrane, održavanja higijene i obavljanja drugih osnovnih životnih aktivnosti, jer sam to više ne može da čini.²⁷ Članovi porodice nisu obavezni da oštećenom pružaju takvu pomoć besplatno, pa je potrebno takav rad vrednovati kao da ga je obavljala treća osoba.²⁸ Neophodnost ovakve pomoći utvrđuje se medicinskim veštačenjem, a visina naknade zavisi od toga da li se radi o stručnoj medicinskoj pomoći (kada pomoć oštećenom pruža kvalifikovano lice medicinske struke) ili o pomoći ukućana (radi obavljanja svakodnevnih poslova). Pravo na naknadu štete postoji u oba slučaja, bez obzira ko povređenom pruža pomoć, ali to pravo pripada samo oštećenom, a ne i licu koje *de facto* pruža pomoć ili snosi neke troškove u vezi s tim.²⁹

U praksi se, radi utvrđivanja visine naknade, od strane osiguravača i sudova, koriste iznosi koje u te svrhe određuje Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje. Međutim, stereotipno prihvatanje unapred određenog iznosa nije prihvatljivo, jer bi u svakom pojedinom slučaju trebalo precizno utvrđivati koliko zaista iznosi visina ovog vida štete. Ako oštećeni trpi veću štetu od iznosa koji se priznaje po propisima penzijskog i invalidskog osiguranja, potrebno je utvrditi stvarni iznos štete, s tim, što se tada oštećeni suočava sa problemom dokazivanja visine štete. Ukoliko se utvrdi da dodatak za tuđu negu i pomoć ne pokriva stvarni iznos štete, oštećeni ima pravo da od odgovornog lica potražuje razliku naknade.³⁰ Oštećeni ima pravo na ovaj vid naknade i kada nije ovo pravo ostvario u okviru invalidskog osiguranja, bilo zato što nije podneo zahtev, bilo zato što nije ni osiguran. Ukoliko su se tokom vremena znatnije

²⁷ U ovaj vid materijalne štete ne spadaju izdaci nastali za angažovanje tuđe radne snage radi obavljanja poslova u domaćinstvu, budući da oni spadaju u kategoriju izgubljene zarade i naknađuju se u okviru tog umanjenja imovine.

²⁸ Filipović, A., *Određivanje visine naknade štete u obliku rente*, Dunav preving, Beograd, 1999, str. 84.

²⁹ Presuda VSRH, Rev 4044/1994-2 od 15. 5. 1996. godine, iz obrazloženja: „Osobe koje su pružale pomoć bolesnoj osobi nakon što je u prometnoj nezgodi stradala osoba koja je to ranije činila, nemaju pravo na naknadu s tog naslova od osobe odgovorne za štetu u svezi s tom prometnom nezgodom...”

³⁰ Petrović, Z., Todorović, V., *Naknada štete u obliku rente*, „Nomos” DOO, Beograd, 2004, 59.

promenile okolnosti koje su bile od uticaja prilikom donošenja ranije odluke, na zahtev zainteresovanog lica, sud može rentu povećati, smanjiti ili ukinuti.³¹

Osim ovog vida štete, kada je usled potpune ili delimične nesposobnosti za rad izazvane telesnom povredom ili narušenim zdravljem nastupila šteta u vidu smanjenja ili uništenje njegovih mogućnosti za daljnje razvijanje i napredovanje, a koje se manifestuje u gubitku zarade, naknada za istu određuje se u obliku rente.³² Materijalni gubitak čine neostvarene imovinske koristi od rada oštećenog, izgubljena zarada nastala usled smanjenih izgleda za budućnost.³³ Čak i kada povređeni ostvaruje iste prihode kao i pre nezgode, renta će biti dosuđena ako je izostalo povećanje zarade do kojeg je trebalo doći na osnovu izostalog napredovanja. Međutim, neophodno je, da je po redovnom toku stvari izvesno i predvidljivo da bi došlo do daljeg razvijanja i napredovanja oštećenog, zbog kojeg bi i ostvario veći prihod, a ne samo da bi gubitak mogao eventualno nastupiti u nekom kasnijem trenutku. Iz dinamike dotadašnjeg napredovanja treba da proizilazi da bi, uzimajući u obzir psihofizičke sposobnosti oštećenog i druge okolnosti slučaja, do napredovanja došlo da radnik nije povređen.³⁴ Treba učiniti verovatnim da bi oštećeni napredovao takvom dinamikom, kao i lice čija se zarada uzima kao komparativna prilikom utvrđivanja prava na rentu i njenu visinu. Neophodno je procenjivati zalaganje i rezultate rada oštećenog pre saobraćajne nesreće i upoređivati ih sa rezultatima i napredovanjem komparativnog radnika.³⁵

Zahtev za naknadu ovog vida štete u obliku rente dospeva od dana saznanja oštećenog za gubitak u zaradi,³⁶ odnosno tek kada bi isti dospeo u mogućnost da privređuje, tj. ostvari imovinsku korist.³⁷

Mada postoji stav da je ovaj vid štete različit od izgubljene zarade, jednom oštećenom ne mogu se dosuditi i renta zbog izgubljene zarade i renta zbog

³¹ ZOO, čl. 196; Veljković, D., *Obligaciono pravo kroz Komentar Zakona o obligacionim odnosima (sa registrom pojmova za praktičnu primenu ugovora, tužbi i sudske prakse)*, „Poslovni biro” DOO, Beograd, 2005, 232; odluka Žs. Bjelovar, Gž-1402/2011-2 od 10. 5. 2012. godine, Osiguranje.hr, 8. 3. 2013. godine.

³² Presuda Vrhovnog Kasacionog suda Rev. br. 396/2011 od 1. 2. 2012. godine.

³³ Prema nemačkom Zakonu o deliktima (GZ, § 842), štetnik mora da naknadi štetu u slučaju da je njenim prouzrokovanjem oštećeni izgubio neki prihod. Izgubljena zarada predstavlja poseban slučaj izmakle dobiti (GZ, § 254). Ne uzima se u obzir samo postojeća materijalna situacija, već se uzima u obzir i hipotetička situacija koja bi postojala, da nije bilo povređivanja oštećenog.

³⁴ Babić, I., *Naknada štete u vidu novčane rente*, Revija za pravo osiguranja, br. 3–4/2003, 8.

³⁵ Petrović, Z., Todorović, V., *Isto*, str. 60.

³⁶ Presuda Okružnog suda Novi Sad, Gž. br. 3935/2004 od 2. 2. 2005. godine.

³⁷ Odluka VSRH, Rev-2654/1990-2 od 6. 6. 1991. godine, iz obrazloženja: „Zahtjev za naknadu materijalne štete na ime smanjenja mogućnosti daljnjeg razvijanja i napredovanja u svačkom slučaju mora se materijalno reflektirati na gubitak zarade ili ostvarenja kakvih prihoda i sl., te dospijeva tek kad oštećenik dođe u priliku da privređuje.”

uništenja ili smanjenja mogućnosti povređenog da napreduje i dalje se razvija, kao dve zasebne novčane rente, budući da se radi o šteti koja se naknađuje kroz plaćanje rente zbog izgubljenog prihoda.³⁸ U oba slučaja radi se o materijalnoj koristi koja potiče od rada, a ona je već sadržana u izgubljenoj zaradi, kao vidu materijalne štete, koju trpi osoba delimično ili potpuno nesposobna za rad.³⁹ Ukoliko se tokom vremena ispostavi da bi se oštećeni dalje razvijao i napredovao, te da usled povređivanja iz tog razloga trpi materijalnu štetu, za iznos materijalnog gubitka može tražiti povećanje rente u skladu s čl. 186. ZOO.⁴⁰

3. ZAKLJUČCI

1.– Renta predstavlja novčani vid naknade štete koji se isplaćuje u obliku istovrsnih, pravilnih periodičnih davanja za određeni ili neodređeni duži vremenski period. Broj periodičnih davanja, kao ni ukupan iznos naknade, nisu unapred poznati u momentu presuđenja. Poznat je samo iznos periodičnog davanja, tj. relativni iznos rente. Apsolutni iznos, odnosno vrednost ukupnog davanja unapred se ne može pouzdano utvrditi. Ukupni iznos štete nije poznat u vreme odlučivanja o pravu na rentu, pa se početni iznos utvrđuje prema visini štete u trenutku odlučivanja. Sudskom odlukom obuhvata se samo visina iznosa povremenog davanja, jer se promenom okolnosti renta može povisiti, sniziti ili ukinuti na zahtev zainteresovane strane. Mada isplaćeni iznosi najčešće vremenom odgovaraju stvarno pretrpljenom iznosu štete, osnovna karakteristika rente nije u potpunosti naknade, načinu isplate, tj. u plaćanju u pravilno određenim vremenskim razmacima, već je za nju najkarakterističnija činjenica da u momentu donošenja sudske odluke (ili vansudskog poravnjanja) nije poznat potpun iznos naknade koji će se isplatiti za konkretnu štetu. Dakle, radi se o periodičnoj novčanoj naknadi buduće štete, u delimičnim iznosima.

2.– Prema našoj sudskoj praksi, osnovni je princip da se naknada nematerijalne štete dosuđuje jednokratno. Ali izuzetno, kada je nematerijalna šteta ispoljena u raznim vidovima, u naročitom intenzitetu i dužem trajanju, ako se samo putem rente može postići zadovoljenje, a oštećeni je podneo rentni zahtev, naknada se može odrediti i u sukcesivnim davanjima. Svakako je opravdano opredeliti naknadu u obliku novčane rente kod teških slučajeva telesnog

³⁸ Filipović, A., *Isto*, 69.

³⁹ Rešenja Okružnog suda Čačak, Gž. br. 1293/2007 od 10. 10. 2007. godine i Apelacionog suda Kragujevac, Gž. br. 1435/2010 od 4. 3. 2010. godine, „Paragraf Leks”.

⁴⁰ Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. br. 1830/2007 od 4. 10. 2007. godine.

oštećenja, kada se šteta ispoljava u izrazitim životnim patnjama i pojačanim naporima kod zadovoljavanja svakodnevnih životnih potreba, bez izgleda na poboljšanje, kao i kod teže povređenih lica koja su mlađeg životnog doba, naročito dece, koja nisu u stanju da shvate značaj novčane satisfakcije, a štetne posledice povređivanja će trpeti dugi niz godina.

3.– U slučaju pogibije bliskog lica, krug osoba koje imaju pravo na ovaj oblik popravljavanja štete su: oštećeni kojeg je poginuli izdržavao, oštećeni koga je poginuli redovno pomagao i oštećeni koji je od njega po slovu zakona imao pravo da zahteva izdržavanje. Krug korisnika rente je, prema tome, širi od kruga lica koja imaju pravo da traže plaćanje alimentacije od neposredno oštećenog – poginulog.

4.– Obaveza naknade štete dospeva od trenutka nastanka štete, a može se, usled promenjenih okolnosti povećati, ali samo od dana pokretanja sudskog postupka, a ne i za period pre podnošenja tužbe.

LITERATURA

- Babić, I., *Naknada štete u vidu novčane rente*, Revija za pravo osiguranja, br. 3-4/2003.
- Babić, I., *Leksikon obligacionog prava*, JP „Službeni list SRJ”, Beograd, 2001.
- Bukovac Puvača, M., *Trend proširenja kruga osoba s pravom na novčanu naknadu u poredbenom i našem pravu kao oblik popravljavanja neimovinske štete u slučaju smrti bliske osobe*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1/2007.
- Durutović, E., *Naknada nematerijalne štete u obliku rente*, „Naknada štete u obliku rente” (ur. Petrović, Z.), „Euromedia” DOO, Budva, 2002.
- Filipović, A., *Određivanje visine naknade štete u obliku rente*, Dunav preving, Beograd, 1999.
- Knežević, M., „Naknada štete u saobraćajnom pravu”, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 27–28/2009.
- Matijević, B., *Naknada štete u obliku rente i osigurana svota kod osiguranja od automobilske odgovornosti*, „Izmene Zakona o parničnom postupku, naknada štete i osiguranje” (ur. Petrović, Z.), Udruženje za odštetno pravo, Intermeks, Zlatibor, 2008.
- Medić, D., *Osnovni teorijski i praktični problemi naknade štete u obliku rente*, Pravo – teorija i praksa, br. 1–2/2003.
- Mrvic-Petrović, N., Petrović, Z., Filipović, A., *Obavezno osiguranje od autoodgovornosti i naknada štete*, Glosarijum, Beograd, 2002.
- Petrović, Z., Todorović, V., *Naknada štete u obliku rente*, „Nomos” DOO, Beograd, 2004.
- Salma, J., *Obligaciono pravo*, „Pravo” DOO, Novi Sad, 2001.

- Stanković, O., *Naknada štete*, „Nomos” DOO, Beograd, 1998.
- Vizner, B., *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima I*, knjiga 2, izdanje pisca, št. „Riječka tiskara”, Zagreb, 1978/1979.
- Veljković, D., *Obligaciono pravo kroz Komentar Zakona o obligacionim odnosima* (sa registrom pojmova za praktičnu primenu ugovora, tužbi i sudske prakse), „Poslovni biro” DOO, Beograd, 2005.

RENT AS COMPENSATION OF DAMAGES CAUSED IN TRAFFIC ACCIDENTS

Zoran Ilkić Ph. D.

Law agent in damages, "DDOR Novi Sad" a.d.o., Novi Sad

S u m m a r y

Rent is a result of the unlawful behavior of the person causing the damage, which prevented the realization of the expected revenue for the injured party. Its source is a civil-law tort which caused the damage. It has indemnified character because its main objective is social, achieving financial support for the injured that, due to the damage, is no longer able to support himself. In traffic, as a rule, it appears as a form of compensation for damage in severe traffic accidents when due to the death of a person people closest to him are left without previous material support or the damaged, because of the physical injuries, suffers long-term material damage in form of lost profits or increased material costs. Therefore, in this paper, the author analyzes the necessary conditions that determine this form of the compensation for the caused damage.

Key words: rent, compensation damages, traffic accident